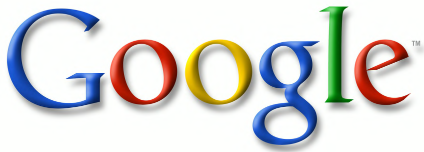

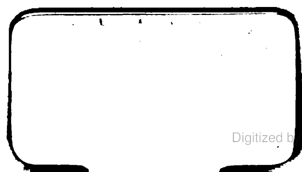

TOUTTENUI

Humanismus a jovo allamfejlodes
iranytuje

1904

HUMANISMUS

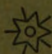
JÖVŐ ÁLLAMFEJLŐDÉS IRÁNYTŰJE

AGYARORSZÁG POLITIKAI HELYZETE
ÉS
KÖVETENDŐ POLITIKAI IRÁNYA

IRTA

TOUTTENUI JÓZSEF

BUDAPEST, 1904.

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIAI KÖNYVKERESKEDÉSE

Kecskeméti-utcza 4. sz.

Neuwald Illés könyvnyomdája Budapest, VII. Dohány-utca 44.

ELŐSZÓ.

Jelen fejtegetés a gyakorlati tapasztalat eredményének tekintendő s mint ilyen, teljesen önállóan, segédkönyvek igénybevétele, azaz olvasása nélkül létesült; tisztán az életből merített és önálló felfogás kompendiuma ez.

A jelenlegi, általános politikai viszonyok indítottak e rövid dolgozat megirására, hogy általa nemzetünk elé tárjam felfogásom szerinti helyzetét és azt a jövőt, amely reája vár, ha erejét és idejét továbbra is meddő vitákra pazarolja s ha nem fogja fel a 67-ki kiegyezés tényleges jelentőségét, amely csupán egy időleges fejlődésre nyujtott alapot, hogy a magyar nemzet több évszázados elnyomatás után uj életre ébredhessen és mint megerősödött, életerős nemzet ismét az önálló nemzetek és államok küzdőterére lépjen, hogy feladatának megfelelhessen.

Nemzetünk vagy felfogja helyzetét és megértve a kort, az általános fejlődéssel párhuzamosan

lépést tart és ezzel be is bizonyítja egyúttal azt, hogy mint nemzet és állam, mint az emberiségnek tagja, feladatának megfelel, vagy nem érti meg helyzetét és akkor félre kell állnia, hogy törekvő és haladni vágyó nemzeteknek útat engedjen; le kell mondania arról az áldott földterületről, melyet a nemzet véráldozatok árán megtartott a mai napig és arról a szabadságról, mely a magyar nemzetnek éltető ereje.

Forduló pont elé jutott hazánk fejlődése, amely époly szomorú, mint szép jövővel kecsegtet; kicsi lett a bura, a·mely alatt a szép virágszál minden veszélytől óva, fejlődött; kérdés az, hogy eltávolítsuk-e azt, hogy fejlődése zavartalan legyen, vagy megtartsuk-e továbbra is, hogy az időközben kicsinynyé vált bura alatt a szép virágszál elkorcsosuljon, eltörpülve és elsatnyulva elpusztuljon? Erre a kérdésre kell megfelelnie nemzetünknek; a válasz, melyet erre adni lehet, e fejtegetésben foglaltatik.

A szerző.

I.

Bevezető általános rész.

A természet törvényeinek, az anyag tulajdonságai útján, a térben való érvényesülése által keletkezett mind az, a mi jelenleg a szabad természetben feltalálható. Úgy a szerves, mint a szervetlen élet az anyag és tulajdonságainak terméke, a természet törvényeinek egyenes folyománya.

A szerves élet az anyag és tulajdonságainak természetes következménye lévén, magától értetődik, hogy a szerves élet csakis az anyag és annak tulajdonságai által van feltételezve, csakis az anyag és tulajdonságainak érvényesülése által létezhet.

A szerves lények egyrészt — alakot öltve — a térben való érvényesülésük által tűnnek fel, de leginkább létfentartásuk érdekében nyilvánuló oly külső és belső jelenségek által, amelyek az „élet“ fogalma által feltételeztetnek.

A szerves élet nem egyéb, mint a szerves lények testében végbemenő anyagforgalom össznyilvánulása, amely

főképen az elhasznált részek eltávolításából s a megfelelő és szükséges részek felvételéből áll.

Az előbb mondottak alapján azonban már is kétségtelen, hogy a már keletkezett élő lények csakis úgy és oly feltételek mellett létezhetnek állandóan, ha oly minőségű anyag áll rendelkezésükre, amelyből lettek és oly mennyiségben, a mennyi a létfentartáshoz, azaz a szervezetében végbemenő anyagforgalom állandó fentartásához okvetlenül szükséges. Éppen ezért igen fontos valamely élő lény életének fentartása szempontjából, hogy szervezete a föld felületének oly részén helyezkedjék el, a mely felületen a szervezetében lefolyó állandó anyagforgalom fentartásához szükséges mennyiségű és minőségű anyag előfordul.

A föld felületén az anyag és tulajdonságainak érvényesülése folytán megjelent összes élő szervezetek közül a legbámulatosabb jelenség az ember.*)

Az ember, mint élő lény jelent meg a természetben, melynek szervezete épen úgy, mint minden élő lény szervezete az anyag által van feltételezve. Élete a szervezetében végbemenő anyagforgalom által volt és van feltételezve, ezért az csakis úgy tartható fenn, ha az anyagforgalomhoz szükséges mennyiségű és

*) l. Touttenui József: Mi az ember? (A fertőző betegségek oka és előidézője közötti viszonyról, különös tekintettel a tuberculosisra. ifj. Nagel Ottó kiadásában.)

minőségű anyagok rendelkezésre állanak. Éppen ezért nagyon fontos az ember életére nézve az, hogy szervezete a föld felületén oly területen helyezkedhessék el, a hol a szervezetben lefolyó állandó anyagforgalom fenntartásához szükséges mennyiségű és minőségű anyag rendelkezésére áll.

Miután a természetben nemcsak egy, hanem számos ember jelent meg: az embereknek — akiknek száma jelenleg is egyre nagyobbodik — összesége, azaz az összes emberiség tartandó szem előtt, amely tulajdonképen bennünket érdekel.

Az emberiségnek a föld felületén való elhelyezkedésénél mindenekelőtt két körülmény tűnik szembe; először is, hogy az emberek bizonyos közös tulajdonságok szerint csoportosulva helyezkedtek el, másodszor pedig, hogy az elhelyezkedés maga minden embercsoportra nézve közös jelleget mutat, azaz az egyes embercsoportok oly területeket választottak ki letelepedési helyül, amelyek nagyjában közös tulajdonságokkal birnak, jeléül annak, hogy minden embercsoportban a letelepedésre nézve közös felfogás uralkodott, jóllehet ezen felfogásukat egymással nem is közölték.

Az emberiségnek ez a közös felfogása már a legrégibb időkben is odairányult, hogy úgy a saját, mint a birtokukban levő házi állatok szervezetében lefolyó állandó anyagcsere fenntartásához szükséges mennyiségű és minőségű anyag rendelkezésére álljon.

Miután minden ember szervezetében lefolyó, állandó anyagforgalom közös és az anyaghoz van kötve és az által tételeztetik fel: az emberiségnek a letelepedésre vonatkozó ezen közös felfogása a természet törvényeinek közvetlen befolyása alatt alakúlt ki és irányította azt, mivel a természet törvényei minden embercsoportra nézve kivétel nélkül egyaránt kiterjednek és azon közös kapcsot alkotják, amely az emberiséget egymáshoz közelíti, miután maga az emberiség is ezen törvények érvényesülésének egyenes és természetes folyománya.

Természetes ily értelemben az, hogy valamely embercsoportnak számbeli növekedésére és igy fejlődésére és erősbödésére annál nagyobb tér nyilik, minél több anyagot szolgáltathat azon terület, a melyen valamely embercsoport letelepedett.

Ebből kifolyólag azon terület, amelyen valamely embercsoport elhelyezkedett, létezésének fontos tényezőjévé vált, mert azon vidék által szolgáltatott anyagoktól függ életének fenntartása, ha csak azokat pótolni más úton nem áll módjában. A letelepedés czéljából elfoglalt terület minden embercsoportra nézve létkérdéssé vált és jövőjének, vagyis fejlődésének alapját vetette meg. De miután az életfeltételek valamely embercsoport minden egyedére nézve közösek voltak, az általuk letelepedés czéljából elfoglalt földterület birása és a jövőre való biztosítása szintén közös érdek volt és az ma is. Ez a közös érdek alkotta azt a kapcsot az ember-

soportok egyes egyedei között, amely őket egymásoz közelebb hozta, mintegy egymásra utalta és összeűzte. A közös érdekekből kifolyó együttélés követeztében valamely embercsoport egyedeinek egymással aló érintkezése folyamán kialakult a közös nyelv, :özös szokások és — miután a származás és az életiszonyok szintén közösek voltak, — a közös vérmérséklet, közös gondolkodás és felfogás, azaz kialakult a *iemzet.*

Az emberiség egyes csoportjainak a létfentartás iltal feltételezett közös érdekei révén összefűzött egyeleinek egyesüléséből kialakultak az idők folyamán a mai illamok. Ily értelemben: *egy állam valamely földterületen 'etelepedett embereknek a közös érdekek elintézése czéljáből történt egyesülése.*

Az állam mibenlétének ilyen értelmezése egyúttal neg is magyarázza az állam és az egyedek (az állami életben a polgár) között fennálló viszonyt, amely kölcsönös feladat teljesítésében nyilvánul.

Az állam feladata az egyedek, azaz a polgárokkal szemben a közös érdekekből származó összes ügyeknek állami intézmények útján való elintézése. A polgárságnak viszont feladata az állammal szemben a közös ügyek elintézése czéljából létesített intézmények fenntartása, már a mennyiben azok a polgárok támogatására utalva vannak.

Az állam feladata ebből a szempontból kétféle:

nemzeti és polgári, mert míg egyrészről a nemzeti szemben biztosítja azon földterületet, amelyen letelepedé (erre szolgálnak a védelmi intézmények), addig másrészr a polgárral szemben feladata: mindazon intézmények léte sítése, amelyek a polgár létfenntartásával kapcsolato sak. (Ebben az irányban az államok berendezése mé fejletlen.)

Az ember, mint a természet törvényeinek folyomá nya, a saját testében lefolyó állandó vegyi folyama fenntartására — a többi élő lények módjára — a ter mészetben találja meg a kellő mennyiségű és minőségi anyagot.

Az élő lények minden faja a saját szerveze tének fenntartására megfelelő és arra különösen alkal mas anyagot, tápanyagot szerzi be és azon czélból a természet eredetileg kellő szerző szervekkel látta el, úgy hogy minden egyed szükséges tápanyagát a saját szerveivel gyűjti össze s így önönmagát fentartja. Ily értelemben a természetben eredetileg csak azon egyedek élete maradt meg, amelyek szerző szerveik révén a szükséges anyagot beszerezték a testükben lefolyó állandó vegyi folyamat fentartására s ily módon léte lüket biztosították. Ebben az értelemben a természet ben nyilvánuló szerves élet az egyedek önfentartásán alapszik.

Az emberiség, mint a föld felületén lévő szer ves életnek egy része, egyes emberekből, azaz

yedekből vagyis egyes élő lényekből áll, a melyek indegyikének feladata önönmagát fentartani. Ily értembben az önfentartás lehetősége minden egyednek létdeke, az összes embereknek közös érdeke.

Miután az emberiség egyedei közös érdekeik eltézése czéljából államokká egyesültek: az állam feladata : őt alkotó egyedek önfentartását lehetővé tenni, amenyiben az csak módjában áll.

Feladata tehát az államnak: az őt alkotó nemzet tal elfoglalt földterületet egységes kulcs szerint minél ıbb polgár kezéhez juttatni, hogy a nemzet tesnek és így a saját fentartására szükséges anyagot terıeljék, mert a nemzet által elfoglalt és lakott földrület, a rajta és alatta levő összes természeti lenségek a nemzet közös szerzeményét, tehát közös ılajdonát képezik. Tehát az állam feladata az elfoglalt rületen és az alatta lévő összes anyagokat — amenyyiben arra alkalmasak — a nemzet számára értékesíeni. Állami feladat ezek szerint a polgárság létfentartásáal kapcsolatos összes ügyek elintézése, illetve összes ellékeinek saját intézményei és saját közegei utján aló előállítása.

Miután a jelenlegi államok a fejlődés ezen fokát ıég nem érték el, érdemes a polgárok közös érdekeiıek helyzetét a jelenlegi fejletlen, azaz berendezetlen llamok keretén belül nagyjában áttekinteni.

Az államok mai berendezésénél még nem ala-

kult ki az a felfogás, hogy a polgárok közös érdekei gondoskodni az állam feladata. (Jelenleg csak a védel és ennek szolgálatában álló intézmények létesítésé érvényesült ezen elmélet.)

A polgárságnak, az életből kifolyólag, kelléke okvetlenül szüksége lévén, kényszerhelyzetét a magá vállalkozás magáévá tette és előállítja mindazokat kellékeket, amelyek iránt kereslet mutatkozik.

A polgárságnak az állam mulasztása következtéb előállott kényszerhelyzete a magánvállalkozás számá fényes és dús jövedelmet biztosított. A fényes és dú jövedelem felélesztette a magánvállalkozást és fejlődö idővel az ipar azzá, a mi ma.

A magánvállalkozás minden iparág terén feléle és ez maga után vonta az egyes vállalatok közötti ve senyt. Minthogy a versenyben a gyengébb fél a küzdele alatt letörik: a szabad iparversenynek is az lett a köve kezménye, hogy az előnyösebb körülmények között ve senyző fél felülkerekedett és versenytársát vagy me semmisítette vagy pedig saját vállalkozásába olvas totta. Ily módon a magánvállalkozás odafejlődött, ho valamely iparág összes termelése egy hatalmas kéz halmozódott össze és a kisebb vállalkozás létét meg nehezítette vagy éppenséggel lehetetlenné tette.

A magánvállalkozás szervezetlenségének természet következménye a termelés és fogyasztás közötti viszony nak szabályozatlansága is. Ebből kifolyólag az á

ullámzás és a bizonytalan értékesítés végeredmény-
éppen a magánvállalkozás bizonytalanságát ered-
lényezi.

A magánvállalkozásnak ilyen módon való fejlődése
latt kialakultak a kartellek, trösztök stb. Vagyis a
agytermelők szövetkeztek az egymásközötti verseny
legszüntetésére. A kartellek, trösztök stb. mint termé-
zetes következményei egy természetellenes állapotnak
ljesítik azt a feladatot, a mely tulajdonképpen az állam
eladata volna.

A magánvállalkozás egyik további eredménye és
berendezetlen államoknak — hogy úgy mondjuk —
gyik fattyúhajtása a magántőke képződése.

A magánvállalkozásnak alapfeltétele a tőke. Minél
agyobb a tőke, annál versenyképesebb a vállalkozás
s minél versenyképesebb a vállalkozás, annál biztosabb
vállalkozás létezése és fejlődése.

Bármennyire fontos szerepet játszik azonban a tőke
magánvállalkozás terén, egymagában véve működésre
még sem elegendő; kiegészítő része a munkaerő. A
munkaerő kétféle: szellemi és testi; a szellemi
munkaerő hivatott a vállalkozás vezetésére és annak
főfeltétele, a testi munkaerő feladata pedig az illető ipar-
cikk részbeni előállítása, amelyet az illető vállalkozás
céljául kitűzött. Látjuk tehát, hogy a magánvállalkozás
tőke és a munka szövetkezésén alapszik; az ipar-
ermelék pedig a tőke és a munka együttműködésének

az eredménye. Az iparczikk előállítása tehát úgy a tők-nek, mint a munkának közös érdeme, közös szerzem-nye. Méltányos egyrészt és természetes másrészt enné fogva az, hogy az iparczikkek értékesítéséből befol tiszta jövedelem a tőke és a munka között oly arány-ban oszoljék meg, amilyen arányban akár a tőke, aká a munka az illető iparczikk előállításában közreműkö-dött, vagyis amilyen arányban az iparczikk előállítás akár az egyiknek, akár a másiknak érdeme. Mint tud-juk, ez a gyakorlatban nem így van; a tőke és munka együttműködéséből származó tiszta jövedelmet tőke foglalja le és a munkát a jogos részesedésből kizárj a mi által megteremtette a tőke és munkaerő közöt áldatlan harczot.

Lássuk most ezzel szemben az oly állam berend-zését, azaz működését, amelynek berendezése azon alap gondolaton alapszik, hogy „az állam valamely föld területen letelepedett embereknek a közös érdekek e intézése czéljából létrejött egyesülése.“

Mi sem természetesebb annál, hogy az ilyen álla működésében mindig azokat a közös érdekeket tart szem előtt és működésének mindig azok az érdekek k pezik alapját, amelyek az őt alkotó polgárok közö érdekei és azok előnyére válnak.

Az ilyen állam mindenekelőtt arra törekszik, hogy nemzet azon a földterületen, amelyen letelepedett, a te tében lefolyó vegyi folyamat fentartására szükség

nyagmennyiséget, amennyire éppen arra alkalmas, ermelje. Ezen czélból azt az őt alkotó polgárok kezeiez juttatja egy bizonyos kulcs szerint és gondoskodik rről, hogy a polgároknak egymással szemben kifejtett nűködése folyamán a földterületek nagysága a megllapított mértéket túl ne haladja. Előállítja egyuttal föld míveléséhez szükséges eszközöket. A gazdasági szközök beszerzésének megkönnyítése céljából — ha a iszonyok és körülmények úgy kivánják — hitelt nyit a özvagyonból s ilyen módon a polgár a lét küzdelmén önnyíteni törekszik.

A ruházkodás és lakás kellékeit kivétel nélkül lőállítja és a beszerzés lehetőségéről gondoskodik.

A földterület felszíne alatt levő használható anyagoat saját vállalkozásában a felszínre juttatja és a nemzet ivára értékesíti.

Az állam ily irányú berendezés mellett a termelés s fogyasztás közötti viszonyt szabályozza és irányítja a yers anyag termelésének mennyiségét. Igy aztán megzünnek a versenyek, elmarad a túltermelés, megszünnek z árhullámzások, de egyuttal lehetetlenné van téve a nagántőkének egyoldalú képződése és fejlődése is. Elnarad tehát a tőke és munka közötti harcz, mert az lőállított iparczikkek értékesítéséből befolyt tiszta jövelelem nem magántulajdon többé, hanem állami, ›bban mondva nemzeti közös tulajdon s így a munka befolyt tiszta jövedelemben arányosan részesed-

hetik, mert a közintézmények jótéteményeiben r
szesül; a fogyasztó pedig szükségletének beszerzé
alkalmával befizetett pénzösszegben foglalt tiszta nyere
séggel hozzájárul az alkotott állami intézmények fenn
tartásához szükséges tőke létesítéséhez, vagyis azza
együtt lerójja adóját.

Ebből tisztán látható, hogy ilyen állami intézménye
egyuttal magukban rejtik az állam önfentartásána
lehetőségét és megjelölik azt az utat, amelyen ha
ladva, a polgárságnak túlmegadóztatása igen is elke
rülhető.

A fogyasztó által lefizetett összegben rejlő tisz
jövedelem, valamint a munkaerőnek a tiszta jövedelem
ből járó jogos százaléka nem válik többé a magán
vállalkozó javára, mint ez a jelenlegi berendezett
államokban történik, hanem befolyik az állampénztárb
a közjó javára, az állami intézmények fentartása czélj
ból. Az állam a közvagyon nagyságához vagy a szük
séghez képest az árakat emelheti vagy leszállíthat
adóemelés helyett s így magától oldódik meg a meg
terheltetés arányos és méltányos volta is, mert a meg
terheltetés nagysága mindig egyenes arányban áll
fogyasztás mennyiségével és bennfoglaltatik a vásár
czikkért fizetett összegben.

*

A polgár élete az emberi szervezet berendezésé-
él fogva a családi életre van alapítva, vagyis a családi
let a polgár életének kiegészítő része, ennélfogva ez
ll hozzá legközelebb és ennek fentartása alkotja az
nfentartáson kivül a legközelebbi feladatot.

A polgár, mint egyed, nem közvetlenül alkotja az
llamot, hanem családdá alakulva, több családdal szö-
etkezve községgé egyesül, és a községek együttese
z állam. A család tehát az állam alakulásának egy fejlő-
lési fokozata s ezért az államra nézve nem lehet teljesen
özömbös a család helyzete sem a létezés szempont-
ából.

A család fentartásának kötelessége a családala-
ítóra hárul; a család létezése tehát szoros össze-
öttetésben áll a családalapító fenntartó képességével.
Miután a természetben a fentartás az anyag és egyéb
letszükségletek beszerzésén alapul: a családfentartás
zoros összeköttetésben áll a családalapító életszükséglet-
zerző képességével, vagyis szoros összeköttetésben áll
a családfentartó munkaképességével. A családfentartónak
nunkaképessége tehát állami érdek, miután az minden
polgár érdeke vagyis közérdek. Ezért a családfentartó
nunkaképességének a család számára való biztosítása:
illami feladat. Igy egy helyesen berendezett államban az
illam intézi a családfentartó biztosítását munkaképtelenség
esetére és biztosítja a család számára fentartójának
életét, hogy a család létele a családalapító elhalálo-

zásával is biztosítva legyen; állami kórházakat létesít és államilag szervezi a betegápolást. Saját intézményei utján teszi lehetővé a polgárnak a vagyonbiztosítás minden nemét. A berendezett állam nem szolgáltatja ki a polgárnak ily fontos és életbevágó érdekeit a magántőke zsarolásainak, hanem saját intézményei keretében intézi azt el, mert az államnak nem áll érdekében az egyedet megkárosítani, sőt ellenkezőleg, a biztosítási összeg teljes megtérítésével nemcsak a polgár szerzett jogainak tesz eleget, hanem a biztosítási összeg utján támogatásban is részesíti egyúttal a károsultat a közvagyonból és így azt a nemzet számára megmentheti.

A polgárnak az ön- és a családfentartás czéljából sokszor egy bizonyos befektető tőkére is van szüksége, amely hivatva van a családfentartó munkáját gyümölcsöztetni vagy egyéb érdekeit szolgálni s miután a pénzbeli támogatás szüksége a polgári életben igen gyakori; az állam feladatává válik a közvagyonból hitelt nyitni a polgár számára és segélyt nyujtani, ha a polgár helyzete a tőke visszafizetésének lehetőségét biztosítja.

*

Ezen fejtegetések során végig húzódik egy összeüggő gondolat, az állami intézmények gondolata. Bárnennyire különösnek tetszik ez a jelenlegi korszakban, ı magánvállalkozás, jobban mondva a magánérdek korszakában, mégis némileg indokolva látjuk, ha magáıak a természetnek ily értelmü berendezését figyelemmel kisérjük.

Vegyük mindenekelőtt magát az emberi szervezetet szemügyre, amely fejtegetésünk alapjául szolgált.

Az emberi szervezet, teljesen önállóan és függetlenül jelenik meg a természetben, csak az élet viszonyainál fogva áll a természettel szoros összeköttetésben. Életét és működését saját szervei tartják fenn és tételezik fel, úgy hogy a szervezet működése tulajdonképen a szervezetet alkotó összes szerveknek, illetve az ezeket alkotó összes sejteknek összműködéseként tekintendő. A szervezetet alkotó szervek szoros összeköttetésben állanak egymással a közvetítő rendszerek révén, valamennyien együttvéve azonban egy központ működése alá vannak rendelve és ezzel szoros kapcsolatban állanak.

Minden életre hivatott szervezet önállóan jelenik meg és saját szerveivel van ellátva melyek egy teljesen önálló, független központ alá vannak rendelve és müködésük tulajdonképpen ezen központ létezésétől függ.

Párhuzamba állítva az állam életét és berendezését

a szervezet életével és berendezésével, látjuk, hogy úgy az államnak, mint a szervezetnek élete és működése egymással teljesen párhuzamos. Ha a sejt helyébe a szervezetet tesszük és az állam berendezését, a szervezet, azaz az egyed, vagyis a polgár élete alapján a szervezet berendezésével párhuzamosan elgondoljuk, kitűnik, hogy az állam csak akkor működhetik helyes irányban, ha berendezése a szervezet berendezésével párhuzamos vagyis ha az állam a berendezésnél természetes irányt követ, illetőleg természetes alapra helyezkedik. Csakis olyan állam működése lehet természetes, tehát helyes, amely berendezésében és életében a természetet követi, mert az állam élete nem egyéb, mint az őt alkotó szervezetek életének folyománya, mintegy össznyilvánulása. De miután a szervezet élete a sejtek működése által van feltételezve, az állam élete pedig a szervezetek, egyedek, azaz polgárok összműködésében nyilvánul: az állam életének alapját tulajdonképpen a sejt élete képezi és fejlődési irányát a sejt működése szabja meg, mert az államot a sejtek összesége, a sejttömegek mint élő lények, szervezetek, egyedek, azaz: a polgárok alkotják.

A szervezet működése visszahárul a sejtekre és azok életét és működését fenntartja, illetve támogatja. Párhuzamosan berendezett állam működésének vissza kell hárulnia a polgárokra és azok életét és működését fenntartania, illetve támogatnia, mert csakis ily kölcsönös működés biztosíthatja egyrészt az állam létét, más-

észt pedig a polgárok boldogulását. Miként a fa egy közös törzsből kibocsájtja ágait, a melyek a levél nyelének ámasztó és táppontját képezik: úgy szolgáljon az állam ntézményeiben az egyed és családfentartó támasztó- és áppontjául is.

Az olyan állam — amely természetes irányban fejlődik, működésének végczéljául az egyed boldogulását tűzi ki, — működésének jótéteménye visszahárul az egyedekre, nagyis emberekre, akiknek létét megkönnyíti és életüket biztosítja. Működése tehát emberbaráti, *humánus* irányt követ. Az államok berendezésében tehát az *emberiesség*, a *humanismus* az, amely az állam működését helyes irányba tereli és helyes működését biztosítja.

*

Az államoknak ilyen irányban való fejlődése mellett összrendezett állami élet alakul ki, melynek alapját az állam adja meg; anyagtermelő képessége szabályozza lakóinak számát és így fogyasztó képességét. Megszünik az egyoldalú államfejlődés s véget ér az ipartúltengés; ez minden esetre maga után vonja a magánvállalkozás folytán tultengett iparállamoknak visszafejlődését, de megszünvén az egyoldalu magánérdek, elmaradnak mindazon káros következmények, a melyek annak nyomában felléptek.

Az állami érdekek minden államban azon alapul-

nak, hogy az őt alkotó egyedek összeségének javára váljanak; minden egyednek természetes érdeke azonos és minden azonos természetes érdek egy berendezett államban állami érdek: az állami érdekek ennélfogva szintén azonosak, közösek. Ebből következik hogy az államok fejlődési iránya csakis ezen közös érdekeknek a polgárok javára való végrehajtása lehet.

A természetes fejlődés egyuttal megis jelöli azon módozatokat, a melyek ezen czél elérésére alkalmasak.

Az egyes államoknál úgy az érdek, mint a czél közös, tehát az eszköznek, melylyel azt elérni lehet, szintén közösnek kell lenni.

Az államegyedek közös és azonos ügyei egyuttal a polgárok közös és azonos ügyei, így ezek azok az érdekek, amelyek az államokat egymáshoz közelítik. Az államok ezen közös és azonos természetes ügyeknek csakis úgy tehetnek eleget egymás között népeik javára, ha — miként a sejtek szervekké, a szervek szervezetekké, a szervezetek, mint egyedek államokká — az államok egymással egyesülnek és *nemzetközi államot* alkotnak.

A nemzetközi államnak feladata az őt alkotó államegyedek közös érdekeinek elintézése. A közös államnak az államegyedekkel szemben ugyanaz a feladata, a mi az államnak az egyedekkel, a polgárokkal szemben s viszont.

A nemzetközi állam megszünteti az államegyedek közötti versengést és feleslegessé teszi mindazon intéz-

ményeket, (militarizmust), amelyek a versengésből kifolyólag az érdekeik védelmére szükségesek voltak; irányítja az államegyedek fejlődését, szabályozza a forgalmat az egyes államok között, gondoskodik a lakosság szaporodásával párhuzamosan az elhelyezkedés lehetőségéről és létesíti mindazokat a nemzetközi intézményeket, a melyek az államegyedek közös érdekeit szolgálják.

Ez a természetes alapokon nyugvó fejlődési irány, amelyet az emberiségnek tovahaladásában és fejlődésében feltétlenül követnie kell.

Már a jelenlegi szervezetlen államok életében is nyilvánulnak humanus fejlődési tünetek. Az egyes államoknak egymásközötti szövetkezése saját érdekük védelmére a nemzetközi állam kialakulásának nyomára enged következtetni. Az államegyedek beléletében és berendezésében az ujabbi időkben a természetes fejlődési irány mindinkább tért hódít, amely azt mutatja, hogy a humanismus korszaka előbb-utóbb bekövetkezik és megveti az alapját a nemzetközi állam kifejlődésének, amelynek megalakulása az emberiség győzelmét, vagyis oly magasfoku fejlődését jelenti, amely egyáltalában az emberiség természetes fejlődésének végczélját képezi.

II.

Magyarország politikai helyzete.

Mikor az emberiség a föld fölületén elhelyezkedett, az egyes nemzetek oly földterületeket választottak ki letelepedési helyül, a melyek létfentartásukhoz szükséges kellő mennyiségü és minőségü anyagot szolgáltattak; ezen tulajdonságok jellemzik általában azon földterületeket és ezek nagysága volt döntő az egyes nemzetek későbbi fejlődésére is. Minél nagyobb volt azon terület, amelyen a nemzet letelepedett vagy jobban mondva: minél több anyagot szolgáltatott az, annál inkább meg volt a lehetősége a nemzetnek számbeli növekedésére.

A tápanyagtermelésre különösen alkalmasak voltak a síkterületek kisebb-nagyobb folyóikkal, amelyek az egyes nemzetek számára a szükséges eledelt szolgáltatták.

A sikterület vetette meg alapját egyuttal a későbbi államfejlődésnek is, mert majdnem minden életrekép államnak síkterület szolgált alapul. Olyan állam, a melynek nem áll rendelkezésére tápanyagot termelő síkterület, függő

helyzetbe kerül azon állammal szemben, a melynek területéről a szükséges tápanyagot beszerzi. Abból, hogy mégis vannak államok, amelyeknek területe nem képes a szükséges mennyiségü tápanyagot termelni a rajta élő egyedek számára, csakis arra lehet következtetni, hogy azon a területen az államfejlődés túltengett, azaz egyoldalulag túlfejlett. Miután a földmívelés, tehát a tápanyagtermelés az egyedek számát korlátozza, csakis a magánvállalkozás szabályozatlansága idézheti elő az államoknak ilyforma túltengését, amely csak addig marad fenn mig azon államterületek, melyekre az egyoldalulag túltengett államok utalva vannak, a rendes fejlődés bizonyos fokát elérik. Ez a fejlődés természetesen a függő, tehát túltengett államok hanyatlását, vagyis a természetes korlátok közzé való visszafejlődését vonja maga után, úgy hogy bátran állíthatjuk: a fejletlen államoknak fejlődési jövőjével a túltengett államok hanyatlási jövője áll szemben, ezt pedig az ipar fejlődése, illetve hanyatlása fogja előidézni, és az államoknak természetes alappal biró szervezésének és berendezésének természetes következményeként jelentkezik. A szervezett állam szabályozza önmagát, és minden túlfeljlődésnek, azaz túltengésnek útját állja. Végeredményképen pedig az emberiségnek — a humanismus értelmében — a föld felületén való egyenlő elosztódását fogja maga után vonni. Az államok berendezetlensége következtében beállott egyoldalu túlfejlődés irányítja azoknak az államoknak érdektervét,

vagyis politikáját, amely hivatva van az illető állam életében mutatkozó hiányokat pótolni és amelyek miatt függő helyzetbe került más államokkal szemben.

Pl. Ausztria függő helyzetben van Magyarországgal szemben, mert területe nem képes az őt alkotó egyedek fentartására szükséges tápanyagot szolgáltatni, hanem Magyarország területéről szerzi azt be. Németország függő helyzetben van a szomszédos államokkal szemben, mert államterülete nem képes annyi tápanyagot termelni, mint a mennyire a német nemzetnek szüksége van. Németország és Ausztria területén élnek a németek tulnyomó számban, de egyik ország sem termel annyi tápanyagot, mint a mennyire a rajta élő embereknek szükségük van: a németek tehát függő helyzetben vannak azon nemzetekkel, azaz azon államterülettel szemben, amelynek területéről a tápanyag hiányát pótolják. Úgy Ausztria, mint Németország iparterményeinek értékesítésére nézve is, tehát jövedelme tekintetében is idegen államterületre van utalva, mert ipartermelésének mennyisége a belfogyasztás mennyiségét tulhaladja. Mindkét állam jelenlegi fejlődésének titka a szomszéd államoknak fejletlenségében rejlik, mert a magánvállalkozás érdekkörébe vonta azokat a területeket és az ezen a révén befolyó tőkével szaporítja nemzeti vagyonát.

De azon államok fejlődésével párhuzamosan az ily egyoldalulag túlfejlett államoknak vissza kell fejlődniök, mert jövedelmük csökken és a tápanyaghiányának be-

szerzése, ha lehetséges is, de több akadályba ütközik, tehát költségesebb. Az ilyen államok fejlődése csakis addig biztosított, míg tápanyagszükségletének beszerzését lakóinak lehetővé teszi és eképpen azok létét biztosítja, ellenkező esetben lakóinak számát leapasztja, mert államterületének tápanyagtermelőképessége szabályozza legelsősorban a lakosság számát.

Mások azonban a viszonyok Magyarországon.

A magyar állam területe olyan bő tápanyagtermelőképességgel bir, hogy nemcsak belfogyasztását fedezheti bőven, hanem rendkívüli feleslegqel rendelkezik, amelynek a kivitel utján való értékesítéséből befolyt összeg a nemzet jövedelmének tekintélyes részét teszi és ebből tartja fenn intézményeit. A termelt tápanyag tehát nemcsak arra használódik fel, hogy a nemzet egyedeit táplálja, azaz lakóinak számát növelje, hanem arra is, hogy számára jövedelmi forrássá váljék és létét ilyformán is biztosítsa.

A magyar nemzet jövedelmének egy tekintélyes részét iparszükségleteinek beszerzésénél kiadja és pedig azoknak az államoknak, amelyeknek anyagtöbbletét is kiszolgáltatni kénytelen és így az idegen államoknak, de különösen Ausztriának fentartásához két igen fontos tényezővel járul hozzá: Ausztriának élelmet szolgáltat és számára jövedelmet biztosít a saját hátrányára.

A jövedelem révén a tőke gyarapodik, versenyképesebbé válik és a vállalkozás növelésére alkalmasabb;

ennek nyomában emelkedik a munkások száma, azaz gyarapodik és erősbbödik a nemzet; az élelem révén biztosítja Ausztria lakóinak létét és munkaképességét.

A magyar nemzet számban nem gyarapodhatik anyagtermelő képességével párhuzamosan, mert — ipara nem lévén — az állami intézmények fentartása tisztán csakis az őstermelésre hárul. Iparlétesítés esetén a belfogyasztás növekedik az ipar fejlődésével egyenes arányban és a nemzet testének gyarapodását, azaz az ország lakóinak szaporodását és a nemzet erősbbödését eredményezi, de egyuttal csökkenti Ausztria jövedelmét és megneheziti — legalább egyelőre — tápanyagbeszerzését is, vagyis gyengíti versenytársát.

Ebből tisztán látható, hogy Magyarország fejlődésének jövője az ipar fejlődésével szoros kapcsolatban áll; a magyar nemzet számbeli növekedése és vagyonosodása csakis ettől várható, mert anyagtermelése nagyobbára kifejlesztett és ipar nélkül tovább nem igen fejlődhetik.

Magyarország területének bő anyagtermelőképessége természetes bizonyítéka annak, hogy a rajta élő nemzetnek, tehát a magyar nemzetnek fejlődésére és számbeli szaporodására, tehát növekedésére és erősbbödésére tág tér nyilik — miután a természetes alapja megvan — és csak attól függ, hogy állami berendezésünket és szervezésünket természetes alapra helyez-

ik-e vagy sem, ha már a magánvállalkozás kifejlődni em volt képes és hiányos állami berendezésünket nem ótolja.

Természetes berendezés mellett saját iparszükség- tünket fedezhetjük, az érte fizetett összeg országunk- an marad és saját munkaerőnknek biztosítjuk a egélhetést és növeljük nemzetünket. Ezzel szemben yengítjük azon államok magántőkéjét, amelyekből parszükségletünket beszerezzük — amely ebből ki- olyólag kevésbbé versenyképes — és megakadályozzuk zon nemzet szaporodását, erősbbödését és gyarapo- lását, saját országunk és nemzetünk előnyére.

Ugy Ausztriának, mint Németországnak természetes rdeke tehát az, hogy államterülete olyan területtel övekedjék, ha csak kereskedelmi szempontból is, a mely ő tápanyagtermelőképességgel bir és a magánvállal- ozás hiánya miatt az ipartermék elhelyezésére alkal- nas. Németországnak nem áll érdekében Ausztria terü- etének beolvasztásával államterületét nagyobbítani, mert Ausztria maga is iparilag túlfejlett állam lévén, a saját zámára sem képes a megfelelő tápanyagot termelni és partermékeit fogyasztani; ezzel Németország hiányait sak növelné és helyzetét csak nehezítené. Németország edvező terjeszkedési terve csakis keletfelé irányulhat, ol bő tápanyagtermelés mellett fejletlen iparra talál és rdekeinek megfelelő területekre tehet szert.

Sokkal kedvezőbb a helyzete Ausztriának; állam-

területe nagy kiterjedésben oly területtel határos, a mely bő anyagtermelőképességgel bir és feleslеggel rendelkezik, iparhiány következtében ipartermékek elhelyezésére kiválóan alkalmas. Tápanyaghiányát rövid távolságról könnyen pótolhatja, iparczikkeit a közelben, versenytársak kizárásával, jól értékesítheti, mert a földterület: Magyarország, Ausztriával a külfölddel szemben kereskedelmi szempontból egységes területet alkot és Ausztria a külföldi versenyt, — a mennyire lehet, az iparczikkek megvámolásával — kiszorítja. Érdekében áll tehát, hogy számára ezt a területet, Magyarországot oly módon biztosítsa, hogy az lakosságának fenntartására élelmet szállítson és jövedelmi forrássá legyen. Ezt csakis úgy érheti el, ha Magyarországot vagy saját államterületéhez csatolja, vagy azt oly módon biztosítja, hogy ha már nyelvileg nem, de kereskedelmileg vele egységes területet képezzen, amelyről egyrészt a tápanyag kiáramlását, másrészt az iparczikkek beáramlását korlátozhatja saját érdekeinek megfelelőleg.

Ebből látható, hogy a két államterület közül Magyarország területe a legfontosabb, mert hivatva van mind két államterületet fenntartani, részint élelemmel ellátni részint jövedelmet szolgáltatni; ez tehát alapja a két államterületnek és természetes fejlődési jövője csakis ennek van, amit földrajzi fekvése különben is fényesen bizonyít, mert helyes állami berendezés mellett kedvező természetes erőforrásai révén érdekkörébe von

atja nemcsak saját területét, hanem a vele közvetlenül zomszédos és a tőle függő területeket is.

Ebből a rövid fejtegetésből látható már, hogy egyes llamok, mint teljes egészek meg nem állhatnak és több ekintetben más államokra vannak utalva.

Az egyes államok között kifejlett versengésen alauló érdekterveket nem csupán az államot alkotó egyelek személyi érdekei irányítják, hanem azok egyéni érdekei is.

A közös származás, a közös nyelv és a közös valás azok a kapcsok, amelyek az egyedeket egynáshoz közelítik és összefűzik. A jelen korban ezek a olitikai tényezők majdnem oly fontos szerepet játszanak, nint a személyi érdekek, bár ezek csak egy államterüetet érintenek, azok pedig több államra terjedhetnek ki egyszerre.

A közös származásból kifolyó nyelvrokonságok egymáshoz közelítik Európa nyugoti államait a pánlatinismus révén, Középeurópa államait a pangermanismus révén és Kelet- és Délkeleteurópa államait a pánszlávismus révén.

A németség és a szlávság déli nyulványai között fekvő termékeny síkságon laknak a magyarok, nyugatról pedig szomszédok: a németek, északról, északkeleről, délről és délnyugatról a szlávok, délkeletről a románok, (a kik a szlávokkal rokon vallásuak), úgyhogy a magyarok, majdnem teljesen szlávok által vannak körülvéve és a

szláv területén mintegy elkülönített szigetet alkotnak külön származásuk, külön nyelvük és részben külön vallásuk révén is. Birtokukban van azonban egy nagy, termékeny terület, amely létüket biztosítja és jövedelmet szolgáltat, a magyar államnak pedig biztos alapot nyújt.

A magyar állam területén azonban részint németek, részint szlávok is laknak, akik származásuk és nyelvük révén a nemzettörzshöz füződnek. A németeknek tehát nagy anyági érdekeken kivül még nemzetiségi érdekeik is vannak, a szlávok érdekei pedig részint anyagiak, részint nemzetiségüek, azonkivül a magyar föld hivatva volna az északi és a déli szlávok összekötő területéül szolgálni és így egy idegen erőnek, mint a német erőnek túlterjedése a szláv érdekek hátrányára volna.

Ugy a németség, mint a szlávság szempontjából fontos terület Magyarország és akár az egyiknek, akár a másiknak térfoglalása ezen a területen vagy az egyiknek vagy a másiknak fejlődési jövőjére nagy kihatással volna, ezért mindkét nemzetiség saját érdekében őrködik ezen terület-semlegességére.

Nemzetpolitikai szempontból tehát a magyar nemzetnek sem a némettől, sem a szlávoktól nem kell egyelőre tartania, mert a német ellen megvédi a szláv és a a latin törzs, amely utóbbinak érdekében áll, hogy a germán törzs túl ne hatalmaskodjék és saját érdekterületét ne veszélyeztesse, ; a szlávok ellen megvéd a

émetség, mert ha Magyarország szláv kézre jutna, a émetség életbevágó érdekei vannak veszélyeztetve és eljesen a szlávságnak volna kiszolgáltatva. Magyarország ilyen szempontból ellensúlyozó államként szerepel s ezen szerepét saját előnyére fordíthatja megfelelő llamberendezés mellett.

Ha azonban a nemzetiségi mozgalmakat teljes voltukban meg akarjuk ismerni és értéküket a magyarság szempontjából mérlegelni, akkor a gazdasági és tisztán nemzetiségi tényezőn kivül az igazi mozgató tényezőt is figyelemmel kell kisérnünk, t. i. a háttérben működő klerikalizmust.

A klerikalizmusnak középpontja Róma és innen, a Vatikánból futnak szét láthatatlan összefűző szálai. Állami területe ugyan nincsen, de befolyásolja egész Európa politikai irányát és a vallás védő szárnyai alatt fejti ki — mondjuk — áldásos működését.

Érdeke az, hogy egész Európa s majdan az egész emberiség, nemcsak hogy a kereszténység tanait vallja, hanem a klerikalizmus céljainak megfelelőleg, papi uralom alá kerüljön. Céljainak megfelelőleg hatalma így növekedik leggyorsabban, ha azokat az eszközöket ejti szolgálatába, amelyek révén tömegesen hódíthat. Ily eszköz, amelynek segítségével nagy tömegekhez férhet, a nemzetiségi kérdés. A nemzetiség már azért is kiválóan alkalmas, mert a számos tagú nemzetek megoszolva, külön vallásuk révén széthúzódnak, de a nemzetiség révén mégis egy egészet képeznek.

Miután a keresztény vallás Európában rendkivül elterjedt, emiatt a papi uralom általános, azaz egész Európára és azontúl az egész föld felületére kiterjedő szervezése révén csakhamar nagy befolyásra és hatalomra tett szert, úgy, hogy egy időben egész Európát uralta; a görög egyház elszakadása és a protestántizmus elterjedése miatt hatalma gyengült, amelyet csak úgy nyerhet vissza ismét, ha a görög egyházat a rómaival egyesíti, a protestántizmust hatalmi eszközeinek elvonásával gyengíti és idővel kiküszöböli és így állítja helyre a régi egyöntetüséget. Tapasztalat szerint maga a vallás erre korántsem elegendő; hatalmi eszközzel kell azt támogatni, amely a politikai erőben rejlik és a legyőzendő fél politikai erejének ellensulyozásában nyilvánúl. Annál könnyebben vihető keresztül a terv, minél kevesebb akadálylyal kell megküzdeni. A görög egyház a szlávok között, a protestántizmus a germánok között hódított tért leginkább, de mindegyik törzsnek délen fekvő és egymással érintkező ágazatai, a római katolikus valláshoz tartoznak és így a klerikalizmus befolyása alatt állanak. Ez a körülmény adja a klerikalizmus kezébe a fegyvert és hatalmat az által, hogy tömöríti a hatalma alatt álló németeket és szlávokat, hogy a pángermanizmus és a pánszlávizmus révén hozzájuk közeledő idegen vallású területeket egyensúlyozhassa és az idegen vezető köröket befolyásuk révén megközelíthesse; ezek a körök politikai hatalmukat a katolikus területekre

csakis a klerikalizmus megnyerése által terjeszthetnék ki, amelynek ellenértéke a klerikalizmus czélja előtt való meghódolás volna. Az egyik támogatná a másikat közös czéljaik elérése végett.

A germanizmus és a szlavizmus vezető köreinek megnyerése által a klerikalizmus számára nagyszámú lakossággal biró óriási területek nyilnának meg és a szlavizmus keleti terjeszkedésével, — annak védelme alatt — nagy befolyása révén Ázsia lakosságához könynyebben hozzáférhetne, mint jelenleg, mert a klerikalis hatalomnak a latin törzsekre gyakorolt befolyása letünő félben lévén, terjeszkedési czéljai érdekében, megfelelő befolyással és hatalommal rendelkező pártfogóra van szüksége. Ennek a czélnak különösen megfelel a szlavizmust képviselő Oroszország tekintélye és befolyása, és a germanizmust képviselő hatalmas Németország.

A klerikalizmus ezen czéljainak megfelelőleg kiküszöbölendők mindazok az akadályok, amelyek útjában állanak.

Egyik, épen nem kicsinylendő akadály a katolikus déli germánok és katolikus déli szlávok között elhelyezkedő magyarság, nagy részben nem katolikus vallásával; ez elválasztja egyúttal az északi katolikus szlávságot a déli katolikus szlávságtól és e miatt e két terület összekapcsolását czélzó terv elé nagy akadályokat gördít, már azért is, mert a magyarság politikájában mindinkább a teljes magyar állam kiépítésének czélja

3*

mutatkozik, ami a klerikalizmus helyzetét csak nehezítené és tervének kivitelét elodázná. Ezért érdekében áll a klerikalizmusnak a magyarság e törekvéseit minden áron meghiusítani olyformán, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel a magyarság terjeszkedését megakadályozza, politikai haladását meghiusítsa és vagyonosodásának elejét vegye.

Magyarország Ausztriának társországa lévén, politikai tekintetben Ausztriától függő helyzetben van, mert államisága az osztrák birodalom egyik államterületét képezi és királysága a monarkiának egyik alkotó része. Ausztria azonban — sok nemzetisége daczára — egységes katholikus államot alkot s így a vallás révén egyházi szervezkedése folytán nagy befolyással bír és ezért fontos politikai tényező. Ezen az alapon fejlődött ki a klerikalizmusnak nagy befolyása Ausztriában nemcsak a belső államügyek intézésénél, hanem mindazon ügyekben, amelyek a klerikalizmust érdeklik. Ausztriában szerzett nagy befolyása és kedvező helyzete miatt a klerikalizmus Ausztria fővárosát, Bécset választotta góczpontjául, ahonnan a klerikális ügyeket vezeti láthatatlanul, de biztosan. Innen izgatja a délszlávokat, a horvátokat a magyarok ellen, hogy ily módon megakadályozza a magyarság terjeszkedését délfelé és elzárja a tengertől; Ausztriában izgat a földbirtokosság útján a magyar gazdasági érdekek ellen és a kormányra gyakorolt befolyása révén arra törekszik, hogy a közösség

ırügyével Magyarországból minél nagyobb tőkét vonjon ‹i és így a magyarság vagyonosodásának útját állja, de :gyuttal útját állja politikai haladásának is, mert meg-ıiusítja a magyarság összes politikai követelésének telje-ıítését, hogy ily módon azt — idővel lehetetlenné tegye. Egyidejüleg törekszik a klerikalizmus arra, hogy benn az)rszágban nagy vagyona és befolyása révén különböző :zímek alatt a hatalmat magához ragadja, felhasználván ı népképviseleten alapúló parlamentáris intézményt, hogy Magyarországot ily módon — majdan — Ausztriának, azaz ı klerikális érdekeknek kiszolgáltassa. Mindezekhez esz-‹özül felhasználja a vallást, működési tere pedig a templom különösen Ausztriában) és mozgató ereje a klerikális :rdek.

Ily irányú működésével egyesíti a klerikalizmus Ausztria-Magyarország területén levő egységes vallásu ;zlávokat Oroszország szlávpolitikájának ellensúlyozására ›ly czélból, hogy politikai befolyását majdan a szlávság ;zolgálatára bocsássa, ellenértékül követelvén a görög :gyháznak a római egyházzal való egyesülését.

Ez alatt egyesíti és erősíti hatalmát a délnémetek :özött és befolyását a népképviseleten alapuló parla-nentáris életben juttatja érvényre, ahol a különböző :zímek alatt működő pártok útján törekszik a hatalmat ‹ézrekeríteni és czéljának megfelelőleg felhasználni. Ez-iltal ellensúlyozza Németország protestáns germán poli-ikáját és kényszeríti a klerikális érdekek tekintetbe véte-

lére, amely ez által a protestantizmust lassan, de biztosan a háttérbe szorítja.

Magyarország politikájára kiváló fontossággal bír és e miatt feltétlenül számba veendő a szlávok és germánok nemzetiségi és terjeszkedési politikája, amely hazánk jövőjére döntő befolyást gyakorol. Nagy fontosságánál fogva helyénvalónak látszik ezt a kérdést behatóan tárgyalni és pedig először a reánk nézve legfontosabb kérdést, a szláv-kérdést és ezzel kapcsolatban a germán-kérdést megvilágítani.

A szlávság, vagyis az azt képviselő Oroszország főczélja, kedvező fekvési helyzeténél és európai nagy elterjedésénél fogva lassankint Ázsiának termékeny és jövedelmező területeit, valamint a tervének megfelelő fontosabb pontokat hatalmába keríteni, hogy így számba veendő versenytársait kiszorítsa, azokat lehetetlenné téve, egész Ázsiát uralma alá hajtsa s ilyformán idővel az Európát és Ázsiát alkotó összefüggő szárazföldön uralmát biztosítsa.

Ezen czél elérésére feltétlenül szükségesek azok az eszközök, amelyek tervének kiviteléhez alkalmasak.

Mindenek előtt megszerzendők azok az útak, amelyeken át a megfelelő területeket és fontosabb pontokat elérheti, hogy versenytársainak útját állva, azokat Ázsia területéről kiszoríthassa. Ezek az útak kétfélék: szárazföldiek és tengeri útak.

Oroszország fekvésénél és ázsiai birtokainál fogva

a szárazföldön kevesebb nehézségekkel haladhat előre, azonban a tengeri útak mentén fekvő fontosabb pontok megszerzése nagy nehézségekbe ütközik azért, mert itt már is versenytársaival, különösen Angliával találja magát szemben, amelynek nagy tengeri hatalmát megtörni nem oly könnyü feladat.

Angliának nagy és gazdag ázsiai birtokai reá nézve nagy fontossággal birnak és ezért biztosította is Anglia az odavezető legrövidebb útakat azáltal, hogy megszerezte azok biztos kulcsait, t. i. a gibraltári tengerszorost és a Szuez-csatornát; egyúttal gondoskodott arról, hogy hatalmas ellenfelének, Oroszországnak, tengeri erejét lehetetlenné tegye azáltal, hogy nemzetközi szerződések útján elzárja azt az útat, amelyen át tengeri hadereje érvényesülhetne, t. i. a hadihajók számára elzárta a többi érdekelt hatalmak támogatásával a Feketetengerből kivezető tengerszorost, a Dardanellákat.

Oroszországra nézve a Szuez-csatorna és a Dardanellák szorosa két fontos pont, amelyektől ázsiai politikájának sikere függ; ha ezt a két fontos pontot elfoglalja, idők folyamán könnyüszerrel hajthatja végre ázsiai érdekterveit és pedig azért, mert a Dardanellák szorosának felszabadulása esetén megnyilik a Földközi-tenger fekete-tengeri hadi flottája számára s így ott harczképessé válik, a Szuez-csatorna elfoglalása által pedig elvágja Angliának Indiába vezető útját s ezáltal tervei számára nagy előnyt biztosít.

Oroszország ezt a két fontos pontot csak úgy állíthatja szolgálatába, ha egyúttal uralja az azokat határoló szárazföldeket is.

Jelenleg a Dardanellák tengerszorosát határoló földterületek török uralom alatt, a Szuez-csatornát határoló földterületek angol fenhatóság alatt állanak. Törökországgal határos azonban egy szláv állam, Bulgária, a melynek polgárai közül sokan és a szlávsághoz tartozó bolgárok Törökország területén laknak s így ezeknek a török uralom aló valól felszabadítása elég ürügyet képez, hogy a szlávságot képviselő Oroszország ezt ázsiai terveinek keresztülviteléhez felhasználja, miután ilyen módon juthat csak — a megfelelő török területek elfoglalásával — Konstantinápolyhoz, vagyis a Földközi- és Fekete-tengert összekötő tengerszoros kulcsához, amely Oroszország angol ellenes politikájának nyitját képezi. Ezen területeknek szlávkézre jutásával nagy lendületet nyer Oroszország helyzete és befolyása Palesztinában, amelyen át elérheti a Szuez-csatornát, mint keleti politikájának végső eszközét.

Oroszországnak ez a politikája Magyarországra nézve annyival bír fontossággal, hogy Konstantinápolynak oroszkézre jutása esetén a Fekete-tengertől az Adriáig szlávuralom jut érvényre s így Magyarország egy déli és egy északi szlávuralom között fekszik és területe mintegy összekötő kapcsul szolgál a két szlávterületnek. A magyarság csekély számánál fogva alig lesz képes azon

óriási területeket és még nagyobb tömegeket ellensúlyozni s emiatt nagyon ki van annak téve, hogy a szlávtömegek között elmerül. Konstantinápoly jövője egyuttal Magyarország jövőjét is megbélyegzi és párhuzamos lépést tart a földközi és keleti angol uralommal. Érdekeink tehát Oroszország keleti politikájával szemben kapcsolatosak az angol és török érdekekkel és a Földközi-tenger mellékén fekvő államok érdekeivel.

A Földközi-tengert uraló latin államoknak, Itáliának Francziaországnak, Spanyolországnak és Angliának fontos érdekük az, hogy onnan versenytársaikat távol tartsák, az erre irányuló politikájukat meghiusítsák. A latin államoknak érdekében áll, hogy a germán és szláv államokat, illetve az azokat képviselő Németországot és Ausztriát, valamint Oroszországot attól távol tartsák.

Magyarországra nézve ez a törekvés annyiban fontos, hogy a németségnek a Földközi-tengerhez való jutását a magyarság az Adriai-tenger-felé való fejlődésével akadályozza meg és a germánizmus délfelé való terjeszkedését meghiusítja. A szlávságnak a Földközi-tenger-felé való terjeszkedéséről pedig már előbb szó volt.

Úgy a szlávságnak, mint a németségnek délfelé terjeszkedése a magyarság jövőjére hátrányos befolyással bír, illetve annak a jövőben való létezését fenyegeti, ezért érdekében áll, hogy úgy a németségnek, mint a szlávságnak terjeszkedését a Földközi-tenger felé megakadályozza, — ha még lehet.

A németség csak Ausztria útján terjedhet lefelé s mert Magyarország Ausztriával egy bizonyos politikai viszonyban él. Ausztriának a Földközi-tenger felé való terjeszkedését megakadályozhatjuk, meghiusíthatjuk vagy legalább is megnehezíthetjük különösen akkor, ha ezen czélból Olaszországgal egyetértve járunk el, mint olyan állammal, amelynek ez szintén fontos érdeke.

A szlávságnak terjeszkedése ellen a Földközi-tenger hatalmaihoz kell csatlakoznunk, mert kapcsolatos érdekeink egymásra utalnak.

Hogy mi úgy a németséggel, mint a szlávsággal szemben feladatunknak megfelehessünk, feltétlenül szükséges a szervezett, vagyis összrendezett állami élet, hogy egy teljes állami berendezés mellett a magyar nemzet teste az önfentartás biztosításával erősödjék, vagyonosodjék, és ennek nyomában a létfentartás a jövőre nézve biztosíttassék.

III.

Magyarország követendő politikai iránya.

A germán és a szláv érdekeknek Magyarország területén való találkozásából kifolyólag a magyar Alföld politikai szempontból igen fontos terület. Ez képezi a kulcsot a németségnek délfelé való fejlődésénél és ez az összekötő kapocs a dél és az északi szlávok között. E két nemzetiség érintkezési vonalán mindenütt harczban áll egymással, különösen Ausztriában és ha a magyar Alföldön is e két nemzetiség volna elterjedve közös állami köteléken belül, a két nemzetiség között dúló viszály az egész terület erejét megemésztené és maga után vonta volna már a pángermanizmus és a pánszlavizmus döntő mérkőzését.

Magyarország külön nemzetiségével az osztrák államiságon belül a germanizmus és szlavizmus rovására fejlődésnek indult és ezen belül külön államiságot alkotott, amiáltal e két faj működését és terjedését ellen-

súlyozza. Országunk bizonyos politikai viszonyban él Ausztriával és alkotja a monarkiát, a mely a latin, germán és szláv nemzetiségi végeket foglalja magában. A nemzetiségeknek egymás közötti harcza nem terjed át ilyformán a törzsállamokra, hanem a nemzetiségi végek a törzsállamoktól különválasztva egy állammá alakultak s így Ausztria területe a nemzetiségi mérkőzések szinhelye.

A nemzetiségi harczok következtében Ausztria állami élete megkötött és haladásra képtelen, a birodalom határain belül rendes állami élete — annyira-amennyire — csak Magyarországnak van, s így fejlődésre csak ez alkalmas.

Területre nézve azonban az egységes Magyarország a monarkia felét teszi nagyjában és a földrajzi fekvés szerint az osztrák államterület a magyar államterületet körülövezi és annak mintegy függeléke gyanánt tűnik fel, úgy, hogy az egész birodalomnak a magja: tulajdonképpen Magyarország. A magyar Alföldnek nagy termelőképességénél fogva függetleníti a magyar nemzetet táplálékra és nyersterményekre nézve más államoktól és nemzetektől, úgy, hogy önálló fejlődésének természetes alapfeltételei megvannak; de viszont az osztrák állam széthúzódó fekvésénél, valamint tápanyag- és nyersterményhiányánál fogva a magyar Alföldre van utalva és úgyszólva attól függ. Ha Ausztriának ezen hiányos természetes helyzetét lehetetlen állami beléletével össze-

véve, a magyar viszonyokkal összehasonlítjuk, mintegy önként előtérbe lép azon megdönthetetlen tény, hogy a monarkia határain belül fejlődésre legalkalmasabb Magyarország és vezérszerepre a magyar nemzet hivatott; ezt bizonyítja a két állam története és fejlődése is.

Alig egy évszázad alatt Ausztriától megváltak az összes termékeny alfölddel bíró területek és lakóik a nemzetiségi törzsállamhoz csatlakoztak. Magyarország a megmaradt birodalmon belül ezalatt némi önállóságra tett szert. Sőt mi több, Ausztria államterületének jelenlegi egysége is bizonytalan, mert a szlávok (csehek) szintén bizonyos önállóságot követelnek. Addig tehát, míg Ausztria óriási középeurópai birtokát elveszítette, Magyarország több évszázados szünet után ismét életre kelt, önállóságra tett szert és a monarkián belül államisággá alakult.

Ausztria a német uralom alatt tönkrement és ezen, a jelenlegi területen sem képes életrevaló állami működést létesíteni és a szlávokat egyensúlyozni. A magyar nemzet ezzel szemben napról-napra erősbbödik, államiságának kiépítésén fáradozik és így a németeket, mint a szlávokat sikeresen ellensúlyozza.

Az osztrák németeknek és osztrák szlávoknak egymással való versengése és az ebből származó meddő állami élet Magyarországra és a magyar nemzetre hárítja a birodalom fejlesztésének feladatát. De miután a birodalom földrajzi fekvésénél fogva az európai politikára

nézve fontos tényező, a birodalmon belül pedig a magyar nemzet hivatott ennek fejlesztésére és fentartására: a német, szláv és latin nemzetiségi végek állandó és terméketlen harczával szemben a magyar nemzet van hivatva úgy a monarkia részéről, valamint az európai politika részéről a reája háramló feladatok megoldására. Ezen feladatoknak azonban csak úgy felelhet meg, ha államiságát életképessé teszi, azaz az osztrák birodalomtól, vagyis a működésre képtelen Ausztriától önállósítja, hogy ily módon a magyar állam erejéhez mérten fejlődhessék és a benne rejlő erő a maga valódiságában nyilvánuljon a magyar nemzet és országa, ne pedig az egész birodalom előnyére. De miután a nemzetiségi végek ellensúlyozására, hivatott földrajzi fekvésénél fogva, azokkal, tehát Ausztriával — saját érdekeire való tekintettel — szövetséges politikai viszonyba lép s így ezen szövetségen belül minden egyes nemzetiség érvényesülhet a maga életrevalósága szerint.

A magyar nemzet a reá háramló nagy feladatoknak megfelelhet, ha helyes, vagyis trermészetes alappal bíró állami berendezés mellett összrendezett, természetes, egészséges állami életet teremt, amelynek hatása alatt a magyar nemzet számra növekedhetik, erősbbödhetik, vagyonosodhatik, szóval fejlődhetik.

A fejlődési alap megteremtéséhez vegyük irányadóul a bevezető általános részben elmondottakat. Ezek szerint az állam valamely földterületen letelepedett embereknek

közös érdekeik elintézése czéljából történt egyesülése; ebből kifolyólag minden állami intézménynél az általános, tehát a közérdek tartandó szem előtt és minden olyan ügy, amely közérdekü, vagyis általános, az állam által saját intézményei útján, saját közegével intézendő el.

A közérdek kétféle irányban nyilvánúl, u. m. személyi és egyéni érdekek alakjában. A személyi érdekek az egyed szervezetének élete által tételeztetnek fel, az egyéni érdekek pedig az egyed szellemi életében nyilvánulnak.

Az egyéni élet mindenütt csak a személyi élet nyomában lép fel, tehát a szellemi élet a szervezet élete által tételeztetik fel, vagyis a személyiség adja meg az alapját az egyéniségnek; szükséges tehát, hogy az állam a helyes, azaz természetes, vagyis összrendezett állami élet létesítése czéljából az őt alkotó egyedek, tehát emberek személyi érdekeit tartsa mindenek előtt irányadóul, a melyek természetszerüleg maguk után vonják az egyéniség megfelelő kifejlődését.

Legfontosabb tehát az egyed életének fenntartásához szükséges anyagmennyiség beszerzése. Ezen czélból az állam egy bizonyos kulcs szerint az egyes polgárok kezeihez juttatja az államterületet alkotó földterületet, a mely hivatva van a rajta élő egyedeknek szükséges anyagmennyiséget szolgáltatni; egyúttal előállítja saját intézményei útján, saját közegei által a föld művelésé-

hez szükséges összes gazdasági eszközöket és módot nyújt a polgárságnak arra, hogy az általa előállított eszközöket — érdekeinek megfelelőleg — minél előnyösebben szerezhesse meg. A termelt tápanyag értékesítéséhez és forgalomba hozatalához szükséges intézmények létesítéséről gondoskodik saját közegei útján.

A magyar állam létesít továbbá olyan intézményeket, a melyek segítségével a nemzet ruházkodási- és lakáskellékeit előállíthatja és azokat a nemzet számára — érdekének megfelelőleg — hozzáférhetővé teszi.

Az egyed egyéni igényeit a személyi érdek módjára az állam saját hatáskörében, saját intézményei és közegei útján intézi el, hatáskörébe vonja tehát az egyed szellemi életével kapcsolatos összes ügyeket és saját közegei útján intézi el; az egyházi szolgálatot, nevelés- és oktatásügyeit saját hatáskörébe vonja és saját közegei által teljesítteti, egyuttal ügyel arra, hogy a szellemi élet a magyar nemzet javára és előnyére váljék.

Ha az állam ilyen alapra helyezkedik, oly helyzetbe jut, hogy a nemzet minden ügyét reája nézve legelőnyösebb módon intézze el, mivel a nemzet működésének eredménye végképen ő reája, vagyis azon egyedekre vagy emberekre hárul vissza, akik magát a nemzetet, azaz az államot alkotják; a magyar állam ily módon az összes közügyeket a magyar nemzet szolgálatába állíthatja és munkája, valamint az általa lakott földterület áldásos bősége a magyar nemzet fejlesztésé-

nek, növelésének, gazdagításának és végeredményképpen boldogításának veti meg alapját és ekként biztosítja övőjét.

Ilyen berendezés mellett a magyar állam belélete teljes átalakuláson megy keresztül, a mi reánk nézve annyira fontos, hogy helyénvalónak látszik azzal közelebbről is foglalkozni.

A magyar nemzetre nézve legfontosabb kérdés az, hogy az a földterület, a melyen a nemzet letelepedett, a nemzet tulajdona maradjon. Eredetileg a magyar állam területét alkotó földterület a magyar nemzet közös tulajdonát képezte, mert azt közös erővel szerezte és tartotta meg a mai napig. A rendezetlen és czélszerütlen állami élet következtében a földterület jogtalanul magántulajdonba ment át és mint ilyen aránytalanul oszlott meg az egyes polgárok között s maga után vonta azt az elégületlenséget, amely jelenleg a polgárok között e miatt uralkodik; sőt a terület egy része idegen kézre is jutott.

Ezeket, az állam által elkövetett és a messze multban rejlő hibákat jóváteendő, az állam feladata a földterületet ismét visszaszerezni oly módon, hogy egy bizonyos területnél nagyobb birtokot megszerez vétel útján és ezeket egy meghatározott kulcs szerint a polgárok kezeihez juttatja, t. i. oly módon, hogy minden polgár egyforma nagyságu területet, ingatlant szerez meg, a melynek évi termeléséből a reája háramló terheknek megfelelhet; ezért

megállapítandó volna annak a területnek a nagysága, a melynél nagyobbat egy családfő nem szerezhet.

A magyar államnak a legsürgősebb feladata az, hogy ebben az értelemben az eladásra kerülő birtokokat vétel utján megszerezze, azokat kisebb, azaz meghatározott egységes kis birtokokra, szétossza és eladja a polgároknak. Az állam ekként lehetővé teszi a szerényebb anyagi viszonyok között lévő polgárságnak azt, hogy a magyar haza területén földhöz jusson, a melyből önmagát és családját fentarthatja, de viszont lehetővé válik az állami ellenőrzés is, mert ilyformán idegen nemzetiségü vagy más állam polgárai a magyar állam területén a földszerzéstől el vannak zárva és a magyarságnak terjeszkedése és boldogulása nagyban meg lesz könnyítve az idegen nemzetiségek rovására. Az államnak tehát csak a szükséges tőkét kell előlegezni, amely bőven kamatozik az adózás útján és további fejlődésnek veti meg az alapját a jövőre nézve.

Állami gyárakban állítja elő a szükséges mezőgazdasági eszközöket.

Az állam beléletében nyilvánuló forgalom lebonyolítása czéljából szervezi és szabályozza a közlekedést úgy szárazföldön, mint vizeken; útakat és hidakat épít, azokat állandóan jó karban tartja; szárazon vasúthálózatokat étesít, vízen hajójáratokat tart fenn, amelyek segítségével távolfekvő területekkel állandó összeköttetésben állhat kereskedelmi érdekei lebonyolítása czéljából.

A közlekedésnek szabályozása ily értelemben Magyarországra nézve felette fontos, mert vasúthálózatával Kelet és Nyugat, Dél és Észak között fontos összekötő kapocs, hajójáratok létesítésével pedig egyenes összeköttetésbe léphet távolabb fekvő államterületekkel közvetítés nélkül is és így a nemzet javára kiaknázhatja az országot átszelő nagy folyóvizet, a Dunát, a melyen át Magyarország kereskedelmi érdekkörébe vonhatja a dunamelléki, valamint a Feketetenger és folyam vidékének összes kereskedelmét és azt Budapesten összpontosíthatná s igy Budapestet közvetett tengeri kikötő várossá alakíthatja át, Fiuméba pedig a Földközi-, Atlanti-, és Indiai tenger ki- és befelé irányuló kereskedelmét terelheti s eszerint teljesen önállósíthatja magát más nemzetek és államoktól. Saját gyáraiban állítja elő az összes közlekedési eszközöket, a melyek a forgalmi intézmények létesítéséhez és fenntartásához szükségesek.

A magyar állam létesít továbbá olyan gyárakat, a melyekben a nemzet ruházkodási kellékeit és lakásszükségleteit — a polgárság érdekeinek megfelelőleg — előállítja és saját intézményei és közegei útján hozza forgalomba.

Ilyen irányú állami berendezés mellett az állam az ipartelepek létesítésénél szem előtt tarthatja az állam és a nemzet érdekeit, amennyiben azokat olyan vidékeken létesíti, amelyek természetüknél fogva egyébre nem

alkalmasak vagy pedig általuk emelhetők és jövedelmezőbbé tehetők, így pl. az ipartelepeket az ország kerületén, a hegyes vidékeken állítja fel egyrészt azért, mert ott laknak a szegényebb sorsú és idegen nemzetiségek, a melyeket a magyar állam mint munkaadó, tehát mint életfentartó, érdekkörébe vonhat s így azokkal szorosabb összeköttetésbe léphet, másrészt azonban emeli azon vidékek fogyasztását, ami természetszerüleg fokozottabb termelést létesít; ennek nyomában fokozódik a jövedelem, emelkedik a földterületek ára és jólétet teremt, a mi az adózóképesség biztos jele; de megbénítja egyúttal a hegyes vidékeken munkahiány következtében kifejlődött kivándorlási mozgalmat és ellensúlyozhatja az ott működő nemzetiségű ipartelepeket is.

Hogy a föld mélyében rejlő és értékesíthető anyagokat a közjó javára hasznosíthassa: bányákat nyit és az igy nyert nyers anyagokat saját gyáraiban feldolgozza.

Az állam a polgár életének fenntartására irányuló törekvéseit támogatja olyformán, hogy az erre szükséges tőkét rendelkezésre bocsájtja; eczélból hitelt nyit a közvagyonból. A hitel nagyságának megállapításánál a befizetett adómennyiség szolgál alapul.

A polgár akár családdá alakulva, akár önmagában véve, az állam legkisebb szervezeti részének, a községnek alkotó része s mint községi lakos ennek fenntartásához hozzájárúl. Minél inkább megfelelhet a községi lakos

kötelezettségeinek a községgel szemben, annál inkább van biztosítva a község létezése és ez annyival előnyösebb és biztosabb alkotórészét képezi az államnak. A községre s végképpen az államra nézve annál előnyösebb, minél biztosítottabb minden lakos létfentartása, mert így a reá háramló községi és állami feladatoknak leginkább képes megfelelni. Érdekében áll tehát a községnek, hogy minden lakosa kedvező körülmények között legyen, azért feladata a községnek a lakosokkal szemben a létfenntartást, azaz az ezzel kapcsolatban álló hitelt magáévá tenni olyképpen, hogy a község mint egy teljes egész, minden egyes lakos számára a saját fizetőképességét oly arányban bocsájtja szolgálatára, amilyen arányban a közterhek viseléséhez hozzájárul vagyis a község minden lakosának kezesévé válik létfentartásának és boldogulásának előmozdítására. Minden lakosnak jogában áll ezt a községtől követelni a fizetett adó fejében. A község ilyen feladatok teljesítésével feleslegessé teszi az úgynevezett „hitelszövetkezeteket,“ amelyek hivatva vannak a hiányos állami és községi berendezést, illetve szervezést jól vagy rosszul pótolni és emellett ujabb terheket ró a polgárra; ilyen szervezés mellett a község: a kezes, az állam: a hitelező és megszabadul az adós az uzsorától, az állam pedig a magánpénzintézetek beszüntetésével elejét veszi azon nemzetiségi mozgalmaknak, amelyek Magyarország északi és keleti részében a nemzetiségi pénzintézetekben találják leghatalmasabb eszközüket; ilyen módon az állam

saját hatáskörébe vonja a nemzetiségek érdekkörét és megakadályozza azt, hogy a magyar földbirtok idegen kézre kerüljön, a nemzetiségek terjeszkedését, illetve működését megbénítja; a hitelre szorúlt lakos és polgár az adófizetés útján szerzett jogainál fogva segíthet önmagán, az általa kamat fejében fizetett összeg a községi és állami intézmények fenntartására fordíttatik, a gyümölcsöztetés végett elhelyezett pénzek pedig biztosítva vannak az állam által. Erre pedig felhasználja az úgy is már létező intézményt, a postatakarékpénztárt, mely minden községben fennáll és könnyen hozzáférhető.

Ha az állam a személy és vagyonbiztosítás minden ágazatát is magáévá tette, hogy eképpen is támogassa a polgárt, akkor nagy vonásokban megvetette az alapját egy olyan állami életnek, amely összrendezetté válik s kellő biztosítékot nyújt a jövőre nézve. Egy ily állam természetes, vagyis helyes berendezést nyer s mint ilyen, életképes, bár ilyen állami életen belül az egyesnek túlelvagyonosodása lehetetlenné van téve, de az egyes polgár boldogulása annál inkább biztosított. Egyéb czélja a humanizmusnak nem lehet, mint az egyedek boldogulása az önfenntartás lehetővé tétele által.

*

Ilyen berendezés mellett a nemzet munkájának tiszta jövedelme a nemzet közös tulajdona marad, amely jövedelem a közintézményeket fenntartja s így a nemzet munkájának eredménye önönmagára visszahárúl. E mellett az állam közintézményeinek jótéteményében minden polgár egyformán részesül, a terhek viselése méltányosan és igazságosan oszlik meg és eltünteti az egyes polgárosztályok elégedetlenségét, de megszünteti a munkaadó és a munkaerő közötti harczot is, emellett azonban minden polgárnak szerzett joga minden károsodás nélkül épségben marad. Az ilyen állami életen belül minden egyén természetadta, tehát igazi értéke szerint érvényesülhet a nemzet és az emberiség javára.

Egy, a humanizmus értelmében szervezett és berendezett álllam teljes egészet és életreképes intézményt alkot. Miként a szervezet összes berendezésével, mint önálló és életreképes lény jelenik meg a természetben, amely rendszerei útján és szerveinek rendezett és czélszerü összmüködése által tartja fenn életét, épen úgy létezhet és működhetik helyesen az állam, ha életének fenntartásához szükséges intézményeket létesíti és az élet követelményei értelmében rendezkedik be.

Minden állam működésének helyes irányba való terelése végett megállapítja azon módozatokat, amelyek nyomán az összes intézmények haladhatnak, hogy feladatuknak megfeleljenek. Nyilvánvaló, hogy az intézmények annál jobban felelnek meg feladatuknak, minél

megfelelőbbek azok a szabályok (az állami életben a törvények), a melyek a működési módozatokat megállapítják; bármely államra nézve tehát fontos az, hogy azokkal a tényezőkkel rendelkezzék, a melyek törvények alkotására hivatva vannak.

Jelenleg az európai államokban a törvényhozás általában három tényező által tételeztetik fel. Magyarország törvényhozása tehát csakis akkor felelhet meg feladatának és teljesítheti hivatását (legalább a jelenlegi felfogásnak megfelelőleg), ha Magyarország mindezen három tényezővel rendelkezik; mert a minthogy minden életreképes szervezet teljesen önállóan jelenik meg a természetben az által, hogy teljes berendezéssel összes szervei egy középpont befolyása alá sorakoznak, a mely egy önálló szervezetben nyer kifejezést: éppen úgy kell Magyarországnak is egy teljesen önálló és független államtestté alakulnia.*)

Magyarország nemcsak az előbbi oknál fogva nem érvényesül a gyakorlati életben a megfelelő módon, hanem azért is, mert gazdasági szempontból is Ausztriának teljesen ki van szolgáltatva és ezen a téren nem tűnik fel egyébnek, mint Ausztria gyarmatának.

---

*) Államiságunknak mikénti kiépítését, valamint Magyarországnak Ausztriához való viszonyának mikénti szabályozását kikapcsolom és ennek fejtegetésétől jelenleg eltekintek abban a reményben, hogy azt majd későbben megtehetem, mi által jelen dolgozatom teljes kiegészítést nyer.

Ausztria túlnyomólag iparállam, Magyarország túlnyomólag földmívelő állam; Ausztriának hiányos táp- és nyersanyag termelésénél fogva táp- és nyersanyag behozatalra és ipartúltermelésénél fogva iparterményék kivitelére van utalva. Magyarország épen az ellenkező helyzetben van s e miatt az egyik a másikat kiegészíti; miután így mindkét államnak érdekében áll, mindkét állam területe egy egységes vámterületet alkot, amelyről Ausztria kizárta az iparállamokat, Magyarország pedig kizárta a földmívelő államokat. Ily módon Ausztria Magyarországnak és Magyarország pedig Ausztriának vált fogyasztó piaczává. De Magyarország csakis iparczikkek tekintetében van Ausztriára utalva, oly árúkra nézve tehát, a melyeket Magyarország is előállíthat, ha a megfelelő iparintézményekkel rendelkezik, de Ausztria hiányát pótolni nem képes, mert államterületének tulajdonságait megfelelő módon átváltoztatni nem képes és ezért hiányainak pótlására — a jelenlegi fogyasztás nagysága mellett — állandóan idegen államterületre van utalva, a honnan táp- és nyersanyag hiányát pótolhatja. Magyarország egy teljes állammá fejlődhetik még, de Ausztria vagy egyoldalu marad, vagy pedig visszafejlődik.

Magyarország a magánvállalkozás útján nem teremthet a közös vámterületen belül megfelelő ipart, miután a már kifejlett osztrák iparral versenyezni nem tud. Az osztrák iparral csakis az állami ipar képes versenyezni, sőt

miután ennek olcsóbb munkaerő, olcsóbb nyersanyag és jutányosabb szállítási eszközök állanak rendelkezésére, az osztrák ipart vissza is szoríthatná s még Ausztriában magában is tért hódíthatna olcsósága révén, mert az iparczikkeket nagy mennyiségben állítaná elő. Ilyenformán a közös vámterület Magyarországnak kitünő szolgálatokat tenne. De Magyarország nem azért nem volt képes vagy csak nagy áldozatok árán hazai ipart teremteni, mert közös volt a vámterület, hanem azért, mert Magyarország külkereskedelmileg is azonosította magát Ausztriával és a közös vámterület alapján, mint egységes belkereskedelmi terület lépett szerződéses viszonyba a külföldi államokkal. Ez Magyarország szempontjából óriási hiba volt. Mert, ha Magyarország a külfölddel szemben mint önálló szerződő fél lépett volna fel, Ausztria Magyarország területén versenytársakkal állt volna szemben és az iparczikkek jutányosabb árban kerültek volna forgalomba a fogyasztó, vagyis saját előnyünkre, amely körülménynél fogva az osztrák ipar jelenlegi fejlettségét alig érte volna el, vagy legalább is versenyképességét csökkentette volna, mert az osztrák tőke és a költséges osztrák termelés a fejlettebb államokkal szemben nem állja ki a versenyt, és ez csakis saját iparunk javára vált volna. Valószinü, hogy Ausztria ebben az esetben más földmüvelő államoknak is adott volna bizonyos engedményeket, azonban csak egy bizonyos mértékig, tekintettel saját földmívelésére, de Magyarország részint terményeinek kiváló

ninősége, részint a kis távolság folytán ez a versenyt obban kiállta volna, mint Ausztria.

Mint látjuk, Ausztriának nem annyira a közös vámterü-et, mint inkább az egységes vámtarifa, és az egységes ámterület alapján megkötött külföldi szerződések állot-ak érdekében, de nemcsak tisztán kereskedelmi szem-)ontból.

Abban az esetben, ha Magyarország állami part teremt, a közös vámterület nagy előnyére szol-gál úgy mezőgazdasági, mint ipari tekintetben. Más azonban a kérdés akkor, ha Magyarország a magán-vállalkozást — ismert árnyoldalaival — óhajtja meg-honosítani.

Magyarország magánipart csak úgy teremthet, ha államterületéről magas beviteli vámok által kitiltja a külföldi ipart. Ezzel szemben természetesen a külföld kitiltja saját területéről gazdasági terményeinket, amelyek Magyarország főjövedelmi forrását adják. Magyarország gazdasági terményeinek kivitel útján való értékesítéséből befolyt összeg jelentékeny részéről kénytelen lemondani a létesítendő ipar javára; Magyarország mintegy feláldozná földmívelését s igy jövedelmét ipar létesítése czéljából, hogy gazdasági szempontból függetlenítse magát Ausztriától.

Mielőtt Ausztria és Magyarország között fenálló közös vámterületet megszüntetnők és mezőgazdaságunkat és jövedelmünket feláldoznók, feltétlenül szükséges fontolóra

venni azt, hogy a magánvállalkozás rendelkezik-e iparteremtéséhez szükséges tőkével, továbbá rendelkezik-e Magyarország oly ipar és kereskedelmi, valamint pénzügyi körökkel, amelyekért az oly nagy áldozatokat meghozhatja, továbbá megfelelő biztosítékot nyujtanak-e ezek nemzetiségi szempontból és a magyarságnak előnyére válik-e az, hogy az oly fáradságos módon elért politikai vívmányokat és gazdasági állapotot részben idegen tőkének, részben idegen származásu, idegen gondolkozásu és érzelmü és ennélfogva megbizhatatlan köröknek feláldozza és azoknak Magyarország összes mezőgazdaságát, iparát és kereskedelmét kiszolgáltassa csak azért, hogy meghonosítsa országunkban a magánvállalkozást, illetve azt feléleszsze, hogy átszármaztasson egy oly mozgalmat, a mely a külföldön tett tapasztalatok szerint majdnem naponként súlyos válságnak van kitéve, a mely ennek a mozgalomnak természetellenességét és életreképtelenségét kellő módon bizonyítja.

Magyarországnak nem válnék előnyére ilyen óriási áldozatok árán a tőke és munkaerő közötti harczot hozzánk átültetni és érette mindent koczkára tenni, mert nem szabad felejtenünk azt, hogy Magyarország politikailag nem annyira független állam, hogy a tőkének teljes biztosítékot nyujtson tartós, békés fejlődést illetőleg és Ausztria ezt a helyzetet megrontásunkra ki is aknázhatja és a külföld bizalmát irántunk megingathatja, úgy, hogy — éppen politikai helyzetünket tekintve — az ipar

hiányos és lassú fejlődésénél fogva súlyos gazdasági válsággal küzdve, Ausztria martalékává válhatunk, mert sehol sincs megírva és Magyarországot senki és semmi nem biztosítja arról, ha mezőgazdaságát fel is áldozza, és oly nagy áldozatokat hoz, hogy rövid időn belül az ellenértékül kivánt ipar kifejlődik-e? Mert hosszabb időtartamot nem bírnánk ki megfelelő jövedelem nélkül, de ha az ipar ki is fejlődik, az nem létesül ott, ahol a megfelelő mellékszolgálatokat teljesíthetne és nem bír nemzeti jelleggel, sőt ilymódon a pángermanizmusnak kitünő szolgálatot tennénk, mert a feles német tőkének kitünő kamatoztatást biztosítanánk az ipar terén, a mezőgazdasági érdekek feláldozásával pedig mezőgazdaságunkat válságba sodornánk s így az úgyis nagy nehézségekkel küzdő földbirtokot a német tőkének csak prédának dobnók oda; ennél jobb előnyöket egy vesztett csata sem biztosíthat a németségnek magyar földön, mint ily körülmények között az önálló vámterület. Magyarországot tehát egy hirtelen meggazdagodni vágyó idegen elemnek kiszolgáltatni, ennyi verejtékes és éppenséggel nem eredménytelen küzdelem után. talán mégis vétek volna.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy ölbe tett kezekkel tovább nézzük az állapotok fejlődését és meddő szóáradokkal töltsük az időt, hanem a magyar állam vegye kezébe a hazai és nemzeti ipar teremtésének ügyét a helyett, hogy magánvállalkozásokra pazarolja az állam

pénzét és éppen úgy, a mint azt a vasutaknál tette, függetlenítse magát ilyen módon a külföldtől, mert ezen az úton nemzetgazdasági szempontból a magyar nemzetnek beláthatatlan szolgálatokat teljesíthet, a melyekről már fentebb szó volt.

TARTALOM.

BUDAPEST
NEUWALD ILLÉS
KÖNYVNYOMDÁJA

